

Nr 94

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkt 191) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid Umeå universitet för budgetåret 1964/65 beräkna ett belopp av 2 200 000 kr.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 74, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1964, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för den fortsatta utbyggnaden av universitetet i Umeå;

II. godkänna av departementschefen förordade särskilda anordningar för försöksvis genomförd ämneslärarutbildning i Umeå;

III. a) bemyndiga Kungl. Maj:t, att — utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen och propositionen 1964: 50 — i personalförteckning för universitetet i Umeå uppföra tjänster i enlighet med vad departementschefen föreslagit;

b) till Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 523 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hultell* och fröken *Stenberg* (I: 728) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 894), i vilka hemställts 1) att samordnad ämnesteoretisk och praktisk-pedagogisk lärarutbildning i enlighet med vad som föreslagits i propositionen nr 74 påbörjas i ämnena engelska, litteraturhistoria samt kristendoms-kunskap fr. o. m. budgetåret 1964/65 vid universitetet i Umeå, 2) att svaret för undervisningen och examinationen i vart och ett av de ovan nämnda ämnena tills vidare skall åvila universitetslektorer med docentkompetens;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* (I: 729) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 893), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala önskvärheten av att umeåkommitténs direktiv

utökas med uppgiften att för universitetet i Umeå planera en humanistisk utbildnings- och forskningsenhet, omfattande både skolans läroämnen och för Norrland väsentliga lärogrenar;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 730) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.* (II: 892), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta om inrättandet av en professur i pedagogik vid universitetet i Umeå fr. o. m. budgetåret 1964/65;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* (I: 731) och den andra inom andra kammaren av herr *Björkman* (II: 890), i vilka hemställts dels att riksdagen nu måtte inskränka sig till att fatta principbeslut om att en civilekonomutbildning skall upptagas vid en ekonomisk fakultet vid universitetet i Umeå under uttalande att påbörjandet av nämnda utbildning bör tills vidare anstå i avvaktan på att en inventering av lärartillgången utförts, dels ock att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte sedan inventeringen av lärartillgången slutförts framlägga en sådan utbyggnadsplan för ifrågavarande utbildning att den ekonomiska fakulteten i Umeå kommer att erhålla minst tre professurer i företagsekonomi och en professur i rättsvetenskap;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 743) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.* (II: 891), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att en docenttjänst i nordisk och jämförande fornkunskap med särskild inriktning på Övre Norrland inrättas vid universitetet i Umeå inom den filosofiska fakulteten fr. o. m. budgetåret 1964/65;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Skellefteå väckt motion (II: 878), vari hemställts att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 74 måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag rörande en geologisk utbildnings- och forskningsorganisation vid universitetet i Umeå med en professur inom ämnesområdet.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 894, II: 893, I: 730, I: 731, I: 743 och II: 878.

På grundval av 1962 års umeåkommittés huvudbetänkande framläggs i propositionen en plan för den fortsatta utbyggnaden av universitetet i Umeå. Den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen föreslås successivt bli uppbyggd fram till omkring år 1970. Jämsides härmed upprättas ett universitetsbibliotek.

Universitetet i Umeå föreslås erhålla en egen forskningsprofil genom att vissa av de förordade professurerna ges en ämnesbeteckning, som utgör en avgränsning eller speciell inriktning av ifrågavarande ämnesområden.

De matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsenheterna dimensioneras vid full utbyggnad för ett antal av 2 400

närvarande studerande, varav 1 400 i matematisk-naturvetenskapliga ämnen och 1 000 i samhällsvetenskapliga ämnen.

I propositionen förordas att i Umeå anordnas utbildning på grundexamensnivå till filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-samhällsvetenskaplig examen, samhällsplanerare inom ramen för en alternativ utformning av filosofisk-samhällsvetenskaplig examen samt civilekonomexamen. Samhällsplanerarutbildningen avses bli anordnad försöksvis fr. o. m. läsåret 1964/65 och dimensionerad för 30 studerande per läsår. Civilekonomutbildningen, som föreslås meddelad inom ramen för den samhällsvetenskapliga utbildningsorganisationen, avses likaledes starta fr. o. m. nästa läsår med en årlig intagningskapacitet av tills vidare 50 studerande.

På förslag av 1960 års lärarutbildningssakkunniga förordas, att i Umeå försöksverksamhet inleds fr. o. m. läsåret 1964/65 med en samordnad ämnesteoretisk och praktisk-pedagogisk lärarutbildning. Ifrågavarande verksamhet föreslås omfatta — förutom ett antal matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen — även vissa moderna språk. Från sistnämnda ämnesgrupp tillkommer enligt förslaget läsåret 1964/65 engelska språket och 1965/66 franska språket och tyska språket.

Den framlagda utbyggnadsplanen för den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå upptar sammanlagt tjugo professurer och tjugotre ordinarie universitetslektorat. Med utgångspunkt i denna plan framläggs förslag om att under nästa budgetår inrättas tio professurer nämligen fr. o. m. den 1 juli 1964 en professur i fysik, en i teoretisk fysik, en i nationalekonomi och en i kulturgeografi med samhällsplanering samt fr. o. m. den 1 januari 1965 en professur i oorganisk kemi, en i fysikalisk kemi, en i organisk kemi, en i biokemi, en i analytisk kemi samt en i företagsekonomi, särskilt distributionsekonomi. Vidare föreslås fr. o. m. nästa budgetår inrättande av sju ordinarie universitetslektorat.

Främst av rekryteringskäl förordas, att en plan nu fastställs för inrättande av de professurer och ordinarie universitetslektorat, som bör tillkomma under fortsättningen av utbyggnadsperioden. Sålunda föreslås att principbeslut fattas om inrättande av dels tio professurer, varav tre under budgetåret 1965/66 och sju under budgetåret 1966/67, dels sexton ordinarie universitetslektorat, varav sex fr. o. m. budgetåret 1965/66, sju fr. o. m. budgetåret 1966/67 och tre fr. o. m. budgetåret 1967/68.

Uppbyggnaden av universitetsbiblioteket i Umeå föreslås inledd fr. o. m. nästa budgetår genom inrättande av bl. a. en tjänst som överbibliotekarie.

Den medicinska högskolan i Umeå skall fr. o. m. läsåret 1965/66 byggas ut till en fullständig medicinsk läroanstalt. Med anledning härav förordas att fr. o. m. den 1 september 1964 inrättas en professur i anatomi och en i histologi.

Till driftkostnader för den föreslagna utbyggnaden av universitetet i Umeå äskas under budgetåret 1964/65 sammanlagt ca 2,5 milj. kr., varav för avlöningar 1,9 milj. kr.

Beträffande innehållet i propositionen torde i huvudsak få hänvisas till denna. På vissa punkter synes dock en närmare redogörelse böra lämnas.

1962 års umeåkommitté har i sitt betänkande »Högre utbildning och forskning i Umeå II» (SOU 1963:76) framlagt ett förslag till fortsatt utbyggnad av den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen i Umeå. Den av kommittén framlagda utbyggnadsplanen för universitetet i Umeå innebär att en i flertalet avseenden fullständig matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildnings- och forskningsorganisation successivt byggs upp fram till omkring år 1970, varjämte ett universitetsbibliotek samtidigt upprättas. Kommittén har ansett, att de föreslagna utbildnings- och forskningsenheterna bör utformas så att lika tonvikt lägges på de båda uppgifterna att meddela utbildning och bedriva forskning. Departementschefen ansluter sig helt till denna uppfattning.

Beträffande forskningsorganisationen har kommittén föreslagit en utformning, vilken i viss mån avviker från vad som traditionellt tillämpas vid universiteten. Förslaget innebär, att vissa av de förordade professurerna — med hänsyn i första hand till aktuella behov inom forskningen men även med beaktande av speciella norrländska forskningsuppgifter — ges en ämnesbeteckning, som utgör en avgränsning eller speciell inriktning av ifrågavarande ämnen. Departementschefen finner det i hög grad tillfredsställande, att kommittén sökt åstadkomma en mera mångsidig inriktning av forskningen inom ifrågavarande ämnesområden vid rikets universitet och högskolor, samt understryker i likhet med kommittén och vissa remissinstanser värdet av att Umeå erhåller en egen forskningsprofil.

Departementschefen förordar, att den av kommittén framlagda utbyggnadsplanen läggs till grund för den successiva utbyggnaden av organisationen för naturvetenskap och samhällsvetenskap vid universitetet i Umeå. Förutom de genom statsmakternas beslut år 1963 organiserade ämnena matematik, statistik och pedagogik föreslår departementschefen att under perioden fram till 1970 inrättas följande ämnen, nämligen fr. o. m. läsåret 1964/65 fysik, teoretisk fysik, nationalekonomi och geografi, fr. o. m. läsåret 1965/66 kemi, radiofysik, statskunskap och företagsekonomi, fr. o. m. läsåret 1966/67 zoologi, matematisk statistik, sociologi, ekonomisk historia och psykologi samt fr. o. m. läsåret 1967/68 botanik och genetik.

I enlighet med kommitténs förslag tillstyrker departementschefen — vad grundutbildningen beträffar — att vid universitetet i Umeå skall meddelas utbildning till filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-samhällsvetenskaplig examen, samhällsplanerare inom ramen för en alternativ utformning av filosofisk-samhällsvetenskaplig examen samt civilekonomexamen. I likhet med kommittén och flera remissinstanser understryker departementschefen att utbildningen till filosofisk ämbetsexamen bör, med hänsyn till den i Norrland särskilt svåra lärarbristen, vara en huvuduppgift för universitetet. En betydande del av de samlade utbildningsresurserna i berörda ämnen bör därför

inriktas på den ämnesteoretiska lärarutbildningen. Kommittén har även påtalat vikten av att denna utbildning redan från början ges en för sitt ändamål lämplig utformning och med anledning härav förordat, att de centrala skolmyndigheterna ges medinflytande vid fastställandet av undervisnings- och studieplaner. Departementschefen delar helt kommitténs uppfattning på denna punkt.

1960 års lärarutbildningssakkunniga har i skrivelse den 23 november 1963 avgivit förslag till lärarutbildning vid universitetet i Umeå. Förslaget innebär, att fr. o. m. läsåret 1964/65 skall i Umeå försöksvis påbörjas en samordnad teoretisk och praktisk ämneslärarutbildning med sikte på att i första hand tillgodose grundskolans behov av lärare. Utbildningen, som föreslås omfatta fyra år, skall enligt de sakkunniga utformas som en bunden studiegång i vissa angivna ämneskombinationer. Intagningen bör enligt de sakkunniga begränsas till 100 elever per läsår. De ämnesteoretiska studierna koncentreras till de tre första studieåren, varefter följer praktisk lärarutbildning under två terminer. Förutom i vissa av de ämnen, som umeåkommittén föreslagit, förordar lärarutbildningssakkunniga att lärarutbildning skall anordnas även i ett antal humanistiska ämnen enligt följande tidsplan, nämligen fr. o. m. läsåret 1964/65 i engelska, fr. o. m. läsåret 1965/66 i franska och tyska samt fr. o. m. läsåret 1966/67 i nordiska språk, litteraturhistoria och historia. Därjämte föreslås, att fr. o. m. sistnämnda läsår utbildning skall anordnas även i ämnen, som svarar mot skolämnet biologi. Det av de sakkunniga framlagda förslaget innebär en markerad målinriktning av lärarutbildningen i dess helhet bl. a. genom att studierna i pedagogik till en del samordnas med de ämnesteoretiska studierna i övrigt och att dessa kombineras med vissa praktisk-pedagogiska moment. Därtill kommer en från utbildningssynpunkt fastare samordning av den ämnesteoretiska och den egentliga lärarutbildningen genom att även den senare skall organiseras inom universitetet.

Departementschefen finner, att den föreslagna organisatoriska samordningen av den ämnesteoretiska och den egentliga lärarutbildningen skulle innebära ett rationellt utnyttjande av befintliga resurser i såväl personellt som materiellt hänseende, samt förordar, att under läsåren 1964/65 och 1965/66 utbildning skall anordnas — förutom i matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen — i engelska språket fr. o. m. läsåret 1964/65 samt i franska språket och tyska språket fr. o. m. läsåret 1965/66.

Den av de sakkunniga förutsatta begränsade elevintagningen till lärarutbildningen betingas främst av bristande tillgång på skolklasser för den praktiska lärarutbildningen. Departementschefen framhåller, att han inte finner det möjligt att nu definitivt taga ställning till dimensioneringen av de särskilda lärarutbildningslinjerna. I vad avser ämnet engelska språket bör dock enligt departementschefen som riktpunkt angivas ca 30 elever per termin. Beträffande de matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnena förutsätter departementschefen, att den ämnesteoretiska utbildningen blir gemensam för samtliga studerande till filosofisk ämbetsexamen, samt att den utbildning i

pedagogik och ämnesmetodik liksom den utbildning av praktisk-pedagogisk natur, som avses meddelad jämsides med de ämnesteoretiska studierna, om möjligt skall kunna anordnas för samtliga studerande som så önskar.

I enlighet med förslag av lärarutbildningssakkunniga förordar departementschefen, att huvudansvaret för undervisning och examination i engelska språket, franska språket och tyska språket skall åvila lärare i universitetslektors ställning. Han anser dock — i motsats till de sakkunniga — att krav icke bör uppställas på docentkompetens för innehavare av universitetslektorat.

Med anledning av ett av umeåkommittén framlagt förslag om anordnande av samhällsplanerarutbildning förordar departementschefen, att dylik utbildning försöksvis skall anordnas i Umeå fr. o. m. läsåret 1964/65 som ett studiealternativ inom ramen för filosofisk-samhällsvetenskaplig utbildning. Enligt kommitténs förslag skulle i utbildningen ingå jämte propedeutisk kurs i juridik och kurs i företagsekonomi ämnena statistik (två betyg), nationalekonomi (två betyg) och kulturgeografi (tre betyg). Departementschefen anser, att även ämnet sociologi bör kunna medtagas i planerarutbildningen, samt föreslår, att betyg i sociologi skall kunna ersätta ett av de båda betyg i statistik som kommittén föreslagit.

Umeåkommittén har även föreslagit att ekonomutbildning fr. o. m. läsåret 1964/65 skall anordnas inom ramen för den samhällsvetenskapliga utbildningsorganisationen vid Umeå universitet. Departementschefen biträder detta förslag. Intagningen till denna utbildning föreslås av praktiska skäl tills vidare begränsad till 50 studerande per år. Studierna för civilekonomexamen i Umeå föreslås omfatta sex betygsenheter, varav obligatoriska en i statistik, en i nationalekonomi och två i företagsekonomi. Av de resterande två betygsenheterna bör enligt förslaget minst en förvärfvas i något av de nämnda obligatoriska ämnena, medan en skall efter den studerandes eget val kunna förvärfvas inom en fastställd grupp ämnen. Härjämte avses ingå en kurs i rättsvetenskap samt en kurs i främmande språk. Studiegången föreslås bunden till en viss ämnesföljd. De studerande på denna utbildningslinje förutsätts följa samma kursplaner som övriga studerande i de samhällsvetenskapliga ämnena. Departementschefen understryker att ekonomutbildningen i Umeå självfallet skall vara likvärdig med motsvarande utbildning vid andra läroanstalter.

Departementschefen förordar vidare, att ett universitetsbibliotek skall inrättas i Umeå fr. o. m. den 1 juli 1964. Umeåkommittén har föreslagit, att det s. k. femte exemplaret av nyutkomna skrifter skall överlämnas till universitetsbiblioteket. Departementschefen har inte något att erinra mot ett sådant överlämnande men anser sig inte nu kunna taga ställning till om universitetsbiblioteket bör åläggas att tillvarataga och bevara ett exemplar av hela den svenska tryckproduktionen utan finner ytterligare utredning i denna fråga erforderlig.

I likhet med kommittén anser departementschefen det inte minst från rekryteringssynpunkt vara angeläget att en plan för inrättande av professorer och ordinarie universitetslektorat fastställs. Departementschefen förordar därför att

beslut respektive principbeslut nu fattas om inrättande av 20 professurer och 23 ordinarie universitetslektorat. Beträffande personalorganisationen m. m. anför departementschefen bl. a. följande.

Enligt den av mig förordade utbyggnadsplanen skall fr. o. m. läsåret 1964/65 utbildning påbörjas i ämnena fysik, teoretisk fysik, nationalekonomi och geografi. I fråga om personalorganisationen framhåller umeåkommittén att dessa ämnen från såväl forsknings- som utbildningssynpunkt från början bör företräddas av lärare i professors ställning. Beträffande ämnet geografi har kommittén föreslagit, att ämnesområdet för professuren — med hänsyn till såväl forskningens som utbildningens behov — bör ges en från hittills gällande praxis avvikande inriktning. Jag biträder kommitténs förslag och förordar således, att fr. o. m. nästa budgetår vid universitetet inrättas en professur i vart och ett av ämnena fysik, teoretisk fysik, nationalekonomi och kulturgeografi med samhällsplanering.

Fr. o. m. läsåret 1965/66 tillkommer enligt den av mig förordade utbyggnadsplanen bl. a. ämnena kemi och företagsekonomi. Beträffande ämnet kemi har jag i likhet med kommittén funnit starka skäl tala för att redan från början professurer inrättas i samtliga fem ämnesgrenar, som nu företrädes av tjänster av motsvarande slag vid övriga universitet, nämligen oorganisk kemi, fysikalisk kemi, organisk kemi, biokemi och analytisk kemi. Med hänsyn till önskvärheten av att tillgodose det inom kemisk forskning viktiga område som den molekylära strukturanalysen utgör har kommittén förordat, att professuren i analytisk kemi ges en specialinriktning och benämnes analytisk kemi med molekylär strukturanalys. Såsom framgår av min redogörelse för remissyttrandena har invändningar anförts mot den av kommittén föreslagna ämnesbenämningen. Jag har förståelse för de av remissinstanserna anförda synpunkterna. Med anledning av vad bl. a. Ingenjörsvetenskapsakademien anført i frågan finner jag, att professuren bör benämnas analytisk kemi.

Under hänvisning till dels vad jag anført beträffande tidpunkten för inrättande av professurer i bl. a. experimentella ämnen, dels vad jag framhållit rörande ämnesinriktning av förevarande professurer förordar jag, att fr. o. m. den 1 januari 1965 vid universitetet inrättas en professur i oorganisk kemi, en i fysikalisk kemi, en i organisk kemi, en i biokemi, en i analytisk kemi samt en i företagsekonomi, särskilt distributionsekonomi.

I enlighet med kommitténs förslag förordar jag vidare, att fr. o. m. nästa budgetår inrättas sju ordinarie universitetslektorat, nämligen ett i vart och ett av ämnena matematik, fysik, teoretisk fysik, statistik, nationalekonomi, kulturgeografi och naturgeografi. I samband med att dessa lektorat inrättas torde böra föreskrivas, att tjänst som ordinarie universitetslektor icke får tillsättas eller uppehållas, så länge organisationsplan för vederbörande ämne ej fastställts. I stället må inrättas tjänst som extra universitetslektor.

Vidare förordar jag, i enlighet med lärarutbildningssakkunnigas förslag, att en tjänst som universitetslektor i engelska språket inrättas fr. o. m. nästa budgetår. Då denna utbildning har försökskaraktär bör tjänsten tills vidare vara extra. Till tjänstinnnehavaren bör tills vidare utöver lön enligt löneplan utgå ett arvode av 1 380 kr. med hänsyn till att vederbörande skall självständigt företräda sitt ämne.

Enligt den av mig förordade utbyggnadsplanen skall ämnet statskunskap tillkomma läsåret 1965/66, varefter följer ämnena psykologi, sociologi och ekonomisk historia under läsåret 1966/67. I likhet med kommittén anser jag att dessa

centrala samhällsvetenskapliga ämnen bör företrädas av professorer. Vidare har föreslagits att utbildningen i ämnet matematisk statistik skall påbörjas fr. o. m. sistnämnda läsår. Detta ämne, som är av central betydelse för såväl naturvetenskap som samhällsvetenskap bör, såsom kommittén föreslagit, representeras av en professur.

Utbildningen inom den biologiska ämnesgruppen avses enligt utbyggnadsplanen starta med ämnet zoologi under läsåret 1966/67 för att läsåret 1967/68 följas av ämnena botanik och genetik. Beträffande botanik och zoologi förordar kommittén att såväl det fysiologiska som det systematisk-morfologisk-ekologiska ämnesområdet inom vartdera av de båda ämnena blir företrätt av en professur. Med hänsyn till de fysiologiska ämnesgrenarnas stora praktiska betydelse inom såväl zoologi som botanik föreslår jag i enlighet med kommittén, att en professur inrättas i zoofysiologi och en i fysiologisk botanik. För de återstående ämnesgrenarna har kommittén föreslagit, att professorerna ges en inriktning mot ekologi samt benämnes professur i ekologisk zoologi respektive professur i ekologisk botanik. För egen del har jag funnit kommitténs förslag väl motiverat och tillstyrker att en professur inrättas i ekologisk zoologi och en i ekologisk botanik. I likhet med kommittén finner jag vidare, att ämnet genetik bör företrädas av en professur. Professorerna i de biologiska ämnena bör, i likhet med vad som föreslagits för övriga experimentella ämnen, inrättas ett halvår före tidpunkten för undervisningens början i respektive ämne.

Under hänvisning till vad jag nu anfört förordar jag att principbeslut fattas om inrättande av följande professorer vid universitetet, nämligen fr. o. m. den 1 juli 1965 en professur i statskunskap, fr. o. m. den 1 januari 1966 en professur i ekologisk zoologi och en i zoofysiologi, fr. o. m. den 1 juli 1966 en professur i matematisk statistik, en i sociologi, en i ekonomisk historia och en i psykologi samt fr. o. m. den 1 januari 1967 en professur i fysiologisk botanik, en i ekologisk botanik och en i genetik. I fråga om tidpunkten för inrättande av en professur i pedagogik är jag inte beredd att nu taga ställning med hänsyn till pågående utredningsarbete inom lärarutbildningssakkunniga.

Jag förordar även, att principbeslut nu fattas om inrättande av 16 ordinarie universitetslektorat, nämligen fr. o. m. budgetåret 1965/66 sammanlagt sex, varav ett i vart och ett av ämnena oorganisk kemi, fysikalisk kemi, organisk kemi och statskunskap samt två i ämnet företagsekonomi, fr. o. m. budgetåret 1966/67 sammanlagt sju, varav ett i vart och ett av ämnena zoologi, zoofysiologi, matematisk statistik, sociologi, historia, ekonomisk historia och psykologi samt fr. o. m. budgetåret 1967/68 sammanlagt tre, varav ett i vart och ett av ämnena botanik, fysiologisk botanik och genetik.

I enlighet med kommitténs förslag förordar jag att en tjänst som forskningsingenjör i lönegrad Ae 21 inrättas fr. o. m. nästa budgetår. Tjänsten bör tills vidare placeras vid institutionen för fysik.

Beträffande personalorganisationen vid det föreslagna universitetsbiblioteket biträder jag kommitténs förslag och förordar sålunda, att fr. o. m. nästa budgetår inrättas en tjänst som överbibliotekarie i lönegrad Bo 3.

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1961:108; SU 130; rskr 328) skall medicinska högskolan i Umeå byggas ut till en fullständig medicinsk läroanstalt, omfattande även medicinsk-teoretisk undervisning fr. o. m. läsåret 1965/66. De teoretiska ämnen som först startar är anatomi och histologi.

I nämnda proposition förordades, att vissa tjänster skulle få inrättas någon tid innan utbildningen i vederbörande ämnen påbörjades. Universitetskanslern har därför framlagt förslag om inrättande av en rad tjänster i anatomi och histologi

redan under nästa budgetår. I överensstämmelse med kanslerns förslag förordar jag, att fr. o. m. den 1 september 1964 inrättas vid universitetet i Umeå dels en professur i anatomi, dels en professur i histologi.

Departementschefen beräknar vidare medel för bl. a. 2 000 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete i ämnet fysik, 1 000 assistenttimmar i vart och ett av ämnena teoretisk fysik, nationalekonomi och kulturgeografi, 500 assistenttimmar för undervisning i engelska språket, arvode motsvarande löneklass 25 till en utländsk lektor i engelska språket samt diverse biträdes-tjänster.

Departementschefen räknar för nästa budgetår med ett medelsbehov för universitetet i Umeå av sammanlagt 2 523 000 kr., varav för avlöningar 1 895 000 kr., för omkostnader 207 000 kr., för materiel m. m. 97 000 kr., för bokinköp och bokbindning m. m. 260 000 kr. samt för inredning och utrustning av lokaler 64 000 kr.

Departementschefen förordar, att på riksstaten för nästa budgetår uppföres ett förslagsanslag av 2 523 000 kr., benämnt Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå. Av praktiska skäl bör emellertid enligt departementschefen kostnaderna för avlöningar samt omkostnaderna bestridas från universitetets anslag för motsvarande ändamål, vilka anslag härigenom kommer att överskridas. Det nu förordade anslaget kommer i fråga om dessa kostnader att fungera som s. k. tackningsanslag för riksstaten. Kostnaderna för materiel m. m., bokinköp och bokbindning m. m. samt inredning och utrustning av lokaler bör däremot bestridas från det nu föreslagna anslaget.

Utskottet. I likhet med departementschefen har utskottet funnit sig böra biträda den av 1962 års umeåkommitté framlagda utbyggnadsplanen för Umeå universitet, innebärande dels att till omkring år 1970 en i ett flertal avseenden fullständig matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildnings- och forskningsorganisation successivt uppbygges, dels att ett universitetsbibliotek samtidigt upprättas. Utskottet är också ense med såväl kommittén som departementschefen om att de föreslagna utbildnings- och forskningsenheterna bör utformas så att lika tonvikt lägges på de båda uppgifterna att meddela utbildning och bedriva forskning. För sin del vill utskottet med anledning av den föreliggande propositionen och de i ärendet väckta motionerna understryka angelägenheten av och förhoppningen om att universitetet kommer att utrustas med sådana resurser i organisatoriskt, personellt och materiellt avseende som ger universitetet en kvalitativ standard jämförlig med de äldre akademiska lärosätenas.

Vidkommande forskningsorganisationen har kommittén föreslagit en utformning, som i viss mån avviker från vad som traditionellt tillämpas vid universitetet. Utskottet biträder vad departementschefen med anledning av kommitténs förslag härutinnan förordat och vill liksom departementschefen icke minst med hänsyn till forskar- och lärarekryteringen framhålla värdet av att Umeå universitet härigenom erhåller en egen forskningsprofil.

Utskottet har för sin del icke funnit något att erinra mot att under perioden fram till år 1970 — förutom de genom statsmakternas beslut år 1963 organiserade ämnena matematik, statistik och pedagogik — inrättas de ämnen departementschefen i enlighet med kommitténs förslag förordat och i den tidsföljd departementschefen angivit.

Vad beträffar grundutbildningen vid Umeå universitet tillstyrker utskottet vad departementschefen föreslagit med avseende å utbildning till filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-samhällsvetenskaplig examen ävensom samhällsplanerarutbildning, sistnämnda utbildning inom ramen för en alternativ utformning av filosofisk-samhällsvetenskaplig examen.

Departementschefen har på grundval av umeåkommitténs förslag även förordat, att civilekonomutbildning skall i av honom angiven ordning och omfattning fr. o. m. budgetåret 1964/65 anordnas i Umeå. I motionerna I: 731 och II: 890 har hemställts att riksdagen skulle inskränka sig till att nu allenast fatta principbeslut i detta ärende under uttalande att påbörjandet av ifrågasvarande utbildning borde tills vidare anstå i avvaktan på att en inventering av lärartillgången utförts samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära framläggande därefter av plan för utbildningen innefattande inrättandet av minst tre professorer i företagsekonomi och en professor i rättsvetenskap.

På grund av den rådande stora efterfrågan på civilekonomer har utskottet — som är medvetet om att svårigheter kan föreligga med avseende å tillgången på kompetenta lärarkrafter i vissa ämnen — likväl ansett sig böra ansluta sig till departementschefens ovannämnda förslag och avstyrker alltså bifall till motionerna I: 731 och II: 890. Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer detta ärendes utveckling och vill särskilt understryka departementschefens uttalande därom, att ekonomutbildningen i Umeå skall vara likvärdig med motsvarande utbildning vid andra läroanstalter.

Departementschefen har i propositionen framlagt en plan för inrättande av professorer och ordinarie universitetslektorat i av honom närmare angivna ämnen. Denna plan innefattar beträffande budgetåret 1964/65 inrättande fr. o. m. den 1 juli 1964 av 4 professorer och 7 ordinarie universitetslektorat samt fr. o. m. den 1 januari 1965 av 6 professorer. Vidare föreslår departementschefen, att riksdagen måtte fatta principbeslut om inrättande under budgetåren 1965/67 av 10 professorer och 16 ordinarie universitetslektorat.

Utskottet tillstyrker, att riksdagen måtte godkänna den av departementschefen sålunda framlagda planen för inrättande av högre akademiska lärartjänster i Umeå.

I motionen II: 878 har yrkats, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag rörande en geologisk utbildnings- och forskningsorganisation vid universitetet i Umeå med en professor inom ämnesområdet. Att denna ämnesgrupp icke medtagits i den nu planerade etappen för universitetets uppbyggnad synes utskottet förklarligt med hänsyn till den mycket betydande omfattning av den matematisk-naturvetenskapliga utbildnings- och forsknings-

organisationen, som fr. o. m. nästa budgetår successivt skall komma till stånd. Då ifrågavarande spörsmål torde böra ses i ett vidare sammanhang är utskottet icke berett att tillstyrka bifall till det i motionen II: 878 gjorda yrkandet.

I motionerna I: 730 och II: 892 har hemställts, att riksdagen måtte besluta inrättandet av en professur i pedagogik vid Umeå universitet fr. o. m. budgetåret 1964/65. Någon tvekan torde icke råda om att en dylik professur är starkt motiverad. Umeåkommittén, som icke nu framlagt förslag i ämnet, har anfört att orsaken härtill vore att kommittén icke kunnat taga ställning till frågan om professurens ämnesinriktning med hänsyn till den omprövning av den nuvarande praktisk-pedagogiska lärarutbildningen, som 1960 års lärarutbildnings-sakkunniga hade att genomföra. Kommittén hade emellertid för avsikt att efter senare överläggningar med nämnda sakkunniga återkomma till detta spörsmål och att då även upptaga frågan om tidpunkten för professurens inrättande. Utskottet är på grund av sålunda angivna förhållanden icke berett att tillstyrka bifall till motionerna I: 730 och II: 892 men vill samtidigt understryka angelägenheten av att denna fråga snarast möjligt vinner sin lösning.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår har efter framställning av 1960 års lärarutbildningssakkunniga i förevarande proposition framlagts förslag om att i Umeå skall inom universitetet fr. o. m. läsåret 1964/65 försöksvis organiseras en samordnad ämnesteoretisk och praktisk-pedagogisk lärarutbildning. Utbildningen skall vara fyraårig och följa en fast integrerad studiegång med de ämnesteoretiska studierna förlagda till de tre första åren och den praktiska lärarutbildningen i stort sett koncentrerad till det sista året. Under läsåret 1964/65 skall denna utbildning börja med — förutom vissa matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen — engelska språket och följande läsår omfatta även franska och tyska språken. Departementschefen har icke funnit sig beredd att nu i övrigt taga ställning till den av de sakkunniga föreslagna fortsatta utbyggnaden av denna utbildning under läsåret 1966/67. Lärarutbildningssakkunniga har föreslagit att undervisningen i angivna ämnen skall förestås av en docentkompetent universitetslektor. Departementschefen har i motsats härtill funnit att krav icke borde uppställas på docentkompetens för innehavare av dessa lektorat. Då utbildningen enligt departementschefen skall ha försökskaraktär föreslår han att den tjänst som universitetslektor i engelska, som skall tillkomma fr. o. m. nästa budgetår, tills vidare bör vara extra. Tjänstinnehavaren bör utöver eljest utgående avlöningsförmåner uppbära ett arvode av 1 380 kr. med hänsyn till att han självständigt skall företräda sitt ämne. För ledningen och samordningen av omförmälda utbildning förordar departementschefen anställande för nästa budgetår av en väl meriterad pedagog mot särskilt arvode.

I motionerna I: 728 och II: 894 har hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att ifrågavarande särskilda lärarutbildning fr. o. m. nästa budgetår skall omfatta — förutom engelska språket — ämnena litteraturhistoria och kristendom, dels att ansvaret för undervisningen och examinationen i vart och ett av

dessa ämnen tills vidare skall åvila universitetslektorer med docentkompetens.

Vad beträffar departementschefens förslag om organiserandet fr. o. m. nästa budgetår inom Umeå universitet av omförmälda lärarutbildning har utskottet med hänsyn till den rådande stora lärarbristen i Övre Norrland funnit sig böra godtaga detsamma, likväl med understrykande av anordningens försökskaraktär. Utskottet är icke berett att förorda det i motionerna I: 728 och II: 894 framställda förslaget om införande nästa läsår av lärarutbildning även i litteraturhistoria och kristendom och avstyrker därför bifall till motionerna i denna del.

Vidkommande frågan om krav på docentkompetens för de universitetslektorer, som avses skola förestå ovannämnda utbildning får utskottet anföra följande.

För behörighet till tjänst som ordinarie universitetslektor fordras att vederbörande avlagt godkänt disputationsprov och styrkt sig äga pedagogisk skicklighet. För behörighet till extra tjänst som universitetslektor fordras att vederbörande avlagt disputationsprov, därest rektorsämbetet icke av särskilda skäl finner sig böra medgiva annorlunda, samt att vederbörande styrkt sig äga pedagogisk skicklighet. Krav på docentkompetens föreligger sålunda icke. Att märka är emellertid att de universitetslektorstjänster som avses inrättade för den särskilda lärarutbildningen i Umeå i motsats till vad som är förhållandet vid de övriga akademiska lärosätena självständigt skall företräda sina ämnen. Med hänsyn härtill hade det enligt utskottets mening i och för sig varit befogat att högre kompetenskrav ställts på innehavarna av omförmälda tjänster än på dem, som vid universiteten i övrigt innehar universitetslektorsbefattningar. Utskottet har likväl såsom ett provisorium ansett sig böra acceptera det av departementschefen i förevarande avseende framlagda förslaget och avstyrker förty bifall till motionerna I: 728 och II: 894, såvitt nu är i fråga. I det sammanhang utskottet nedan angiver bör dock ställningen för ämnesföreträdarna i Umeå för ämnena engelska, franska och tyska bli föremål för särskild omprövning.

I motionerna I: 743 och II: 891 har framlagts förslag om inrättande vid Umeå universitet fr. o. m. budgetåret 1964/65 av en docentbefattning i nordisk och jämförande arkeologi med särskild inriktning på Övre Norrland, varjämte i motionerna I: 729 och II: 893 yrkats att riksdagen måtte besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala önskvärldheten av att umeåkommitténs direktiv utökas med uppgiften att för universitetet i Umeå planera en humanistisk utbildnings- och forskningsenhet, omfattande både skolans läroämnen och för Norrland väsentliga lärogrenar.

Utskottet får för sin del framhålla, att en dylik utredning ur olika synpunkter är motiverad och angelagen. Det torde emellertid böra erinras om att 1963 års universitets- och högskolekommitté enligt de för kommittén givna direktiven bl. a. har att pröva, vilka kostnadmässiga konsekvenser som skulle följa av en väsentligt större utbyggnad i Umeå av samhällsvetenskap och humaniora än varmed prognos- och planeringsgruppen inom ecklesiastikdepartementet räknat. Kommittén torde komma att framlägga resultatet av denna prövning mot slutet av innevarande år. Det synes utskottet mest ändamålsenligt att kommit-

téns mera generella bedömande av förevarande frågor avvaktas innan en på grundval härav mera detaljmässig, lämpligen åt umeåkommittén anförtrodd utredning rörande humanistutbildning i Umeå verkställes och därvid även frågan upptages om en förstärkning av ämnesrepresentationen i de tre angivna moderna språken, vari undervisning skall igångsättas fr. o. m. nästa budgetår. Vid sådant förhållande avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 743 och II: 891 samt förordar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till kända vad utskottet i anledning av motionerna I: 729 och II: 893 anfört.

Utskottet ansluter sig till det i propositionen framlagda förslaget om inrättandet av ett universitetsbibliotek i Umeå fr. o. m. nästa budgetår samt att biblioteket organiseras och uppbygges enligt av departementschefen angivna riktlinjer.

Vad departementschefen i övrigt i förevarande proposition framhållit och föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran eller uttalande.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 731 och II: 890, i vad de avser civilekonomutbildning, godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för den fortsatta utbyggnaden av universitetet i Umeå;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 728 och II: 894, godkänna de av departementschefen förordade särskilda anordningarna för försöksvis genomförd ämneslärarutbildning i Umeå;

III. att motionerna I: 730 och II: 892, i vad de avser inrättande fr. o. m. budgetåret 1964/65 av en professur i pedagogik, icke må av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 743 och II: 891, i vad de avser inrättande fr. o. m. budgetåret 1964/65 av en docentur i nordisk och jämförande fornkunskap, icke må av riksdagen bifallas;

V. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 730 och II: 892 samt I: 743 och II: 891, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t, att — utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen och propositionen 1964: 50 — i personalförteckning för universitetet i Umeå uppföra tjänster i enlighet med vad departementschefen föreslagit;

b) till *Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå* för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 523 000 kr.;

VI. att motionerna I: 731 och II: 890, i vad de avser skrivelse till Kungl. Maj:t, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VII. att motionen II:878 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VIII. att riksdagen må, i anledning av motionerna I:729 och II:893, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 5 maj 1964

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit
från första kammaren: fröken Andersson, herrar Einar Persson, Birger Andersson, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Fritz Persson, Rikard Svensson, Bengtson, Söderberg, Mårtensson, Bengt Gustavsson, Källqvist, Widen, Wååg och Per Petersson; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Ståhl, Karlsson i Olofström, Blidfors, Almgren, fröken Elmén, herrar Nilsson i Göingegården, Svensson i Ljungskile, fröken Olsson, herrar Arvidson, Larsson i Hedenäset, Gustafsson i Kårby och Berg.